

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Widmung

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

Clarissimo atque Amplissimo VIRO
CHRISTOPHORO THUANO
CELIO, EQUITI,

Regni Curiaë Præsidi primario, &
sacri Consistorii Senatori.

P. PITHOEUS S. P. D.

DEclamandi studium, quamquam & Senatus amplissimi, & gravissimorum Censuram præjudiciis notatum, sero demum apud Romanos receptum est, usu tamen ipso sic utile honestumque apparuit, ut principes civitatis viros, summos etiam Imperatores in eo se exercere non puduerit. Nam ut M. Tullium & grandes illos prætextatos omit- tam, sane traditum est Magnum etiam Pompejum sub civilis tumultus initium, repetiisse declamandi consuetudinem, M. vero Antonium, ipsumque adeo Augustum, ne Mutinensi quidem bello, in tanta rerum mole, omisisse. Et vero qui eloquentiam non in foro modo judi- ciiisque, sed & apud populum tanti fecerunt, ut illam de summis virtutibus unam quandam esse dicerent, & eosdem fere sapientes atque elo- quentes haberent: nihil profecto mirum est eam potissimum rationem tam avide amplexos, quam esse judiciorum consiliorumque imaginem, id est forensium & popularium actionum meditatio- nem, quin & solam ad formandam ipsam elo- quentiam sufficere, censuerunt. Mihi quidem

R 5

ejus

ejus exercitationis fructus non in solis veterum
 poëtarum carminibus, aut iis quæ supersunt ora-
 torum actionibus, sed & in historicorum scriptis
 elucet maxime, quorum ego directas obliquas-
 que conciones cum lego, non unius mihi homi-
 nis, sed plurium simul ingeniorum sensus col-
 lectaque acumina agnoscere videor. Quo magis
 doleo hanc & dicendi & scribendi, ut ita dixerim
 cotem sic à nostris hominibus neglectam, ut si-
 mul etiam eloquentiam ipsam amittere necesse
 fuerit? atque eo quidem magis, quod majores
 nostros in eo studii genere non excelluisse modo,
 sed Romanis ipsis auctores, duces ad magi-
 stros fuisse comperio: nam L. Plotium qui pri-
 mus apud Latinos discendi præceptor extremis
 L. Crassi temporibus floruit, Gallum fuisse tra-
 ditum est. Et ne singulos enumerare necesse ha-
 beam, Augusto Reip. clavum tenente, Votie-
 nus Montanus Narbonensis pro summo Oratore
 habitus, demum à Tiberio in insulas Baleates re-
 legatus legitur. Sub ipso Tiberio Domitium
 Afrum præstantissimum oratorem Nemausus,
 Clodium Quirinalem Rhetorem Arelas urbi de-
 dit. Sub Caligula Trogi Pompeii pater è Vo-
 contiis epistolarum & legationum, simul & an-
 nuli curam habuit. Temporibus Neronis L. Sta-
 tius sive Ursulus, sive Surculus Tolofas Romæ
 Rhetoricam celeberrime docuit: & eadem fere
 ætate Julius Florus patruus Julii secundi miræ
 facundiæ & infinitæ curæ viri in eloquentia
 Galliarum, quam & ibi demum exercuit, princeps
 ut

ut inter paucos disertus à M. Fabio laudatus est. Sed nec ego M. Aprum indictum abire patiar Julii Secundi æqualem, celeberrimum sui fori ingenium, quamvis plerique maligne opinarentur, nec Secundo promptum esse sermonem, quod non satis pro ætate pugnax, sapius ad curam rerum ab elocutione respicere videretur, & Aprum ingenio potius & vi naturæ, quam institutione & literis famam eloquentiæ consecutum. Et ut ad posteriorum Imperatorum tempora trans-eam, una nostra Aquitania, quamvis Græca se jactet origine, plures urbi Latinos rhetoras oratoresque dedit, quam reliquæ simul omnes provinciæ. Testes mihi in primis erunt Nazarius, & ipsius filia Eunonia patri eloquentia nihilo inferior. Testes Paterius atque Delphidius acerrimus orator. Marcellino dictus Hieronymianæ Hedibiæ majores, & Alcimus Nitiobrix, & Tiberius Victor Alethiusque Minervi Burdigalenses: sed & Victorinus ille qui etiam in foro Trajani statuum meruit. Testes Tiberianus & Titianus viri disertissimi: quorum uterque Præfecturam Prætorii in Galliis administravit magna cum laude non eloquentiæ modo, sed innocentia & prudentiæ singularis. Testis Latinus Pacatus Drepanius, & Theon ille præceptorum & exemplorum hujus artis traditione notissimus, quem sub Juliano illustrem in Gallia famam consecutum Eunapius auctor est. Testes & alii plures non Aufonio solum Aquitano, sed & Hieronymo Stridonensi quasi ex professo laudari: quibus

quibus & eæ quæ supersunt nonnullorum reli-
 quia, testimonium reddunt artis non immerito
 vel à Romanis ipsis in summa admiratione habi-
 tæ. Nam quid ego ad Leonis, Cati, Lampridii,
 Antedii, Consentii, & Severiani, id est, ad Sido-
 nii Apollinaris tempora deveniam, ipsius scriptis
 melius nota? aut cur ea repetam quæ de Theolo-
 gorum nostratium eloquentia alibi dicta sunt? Il-
 lud potius etiam infelicissimis temporibus su-
 perfuisse Galliæ oratores suos, cum ubi ipsi dees-
 sent. Extat de Aratore Patricio elogium illud
 apud Senatorem Romanorum, eloquium non
 suis regionibus invenisti, & ibi te Tulliana lectio
 disertum reddidit, ubi quondam Gallica lin-
 gua resonavit. Ubi sunt qui literas Latinas Ro-
 mæ non etiam alibi asserunt esse discendas? Eva-
 ferat Cæcilius pondus verecundiæ, si hunc pro-
 ventum priora secula genuissent. Soluta quippe
 est vis illa sententiæ. Mittit & Liguria Tullios
 suos. Quæ quidem eo libentius retuli quod &
 Statium Cæcilium, & Ligures ipsos Galliæ ad-
 ferant, quos Italiæ qui tribuunt, sane non usque
 adeo intolerabilem injuriam faciunt majoribus
 nostris, inter quos tamen eam gentem nec po-
 stremam fuisse vel illa Lucani arguunt.

*Et tunc tonse Ligur, quondam per colla decora
 Crinibus effusis toti prælate Comate.*

Miretur nunc aliquis & Belenum, & Teutatem,
 & Ognium illum Herculis Gallici appellatione
 à Luciana Proflalia descriptum, tanta religione
 à Gallis cultos, ut ejus non apud Græcos Lati-
 nosque

nosque scriptores modo, sed in ipsis etiam lapidibus hodieque supersint reliquiae. Miretur Lugdunensem aram Kalendis suis Julio Antonio & Fabio Africano Consulibus Augusto dicatam, & Rhetores Gallos utriusque facundiae ex Caii instituto ad eam pallescentes. Miretur ab ipso Augusto Antonium sororis nepotem multa claritudine generis sed improspera, in civitatem Massiliensem specie studiorum sepositum, ipsumque Julium Agricola generi testimonio laudatum, quod eam sedem ac magistram eruditionis habuisset locum, ut ille ait Græca comitate & provinciali parsimonia mixtum ac bene compositum, in cujus encomio vix ipse sibi Strabo satisfacit. Miretur sub Tiberio nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis apud Eduos operatam, & quæ de iisdem scholis longo post tempore Eumenius sacrae memoriae magister ad Constantium Imp. imo & Constantius ipse suis ad illum literis testatus est. Miretur & illa Juvenalis quæ satyricè licet, non frustra tamen dicta res ipsa clamat:

Gallia causidicos docuit facunda Britannos.

& --- *nutricula causidicorum Gallia.*
Miretur & Tolosam jam olim Palladium appellatam, & Medericum Chonodomari regis Alemannorum fratrem obsidem in Galliis, doctum Græca arcana, Serapionis nomen filio imposuisse. Miretur & illa Claudiani ad Honorium,

--- *te Gallia doctis*

Civibus, & toto stipavit Roma Senatu.

Certè

Certè Catonis ex Originibus longè antiquius testimonium est, Galliam duas res semper studiofissime persequutam, rem militarem, & argute loqui: adeoque Gentili Gallorum vocabulo facetos pro facundis dictos Fortunatianus notat. Sed illa Hieronymi omni exceptione majora sunt, viris semper fortissimis & eloquentissimis abundasse Galliam, & Galliarum studia suo etiamnum tempore fuisse florentissima. Quæ si quis de proximis tantum Italiae regionibus dicta putet, legat & quæ de Belgis Mosellæque accolis Aufonius, atque inter cætera, illa:

*Te clari proceres, te bello exercita pubes,
Æmula te Latia decorat facundia lingue.
Quinetiam mores, & letum fronte serena
Ingenium natura tuis concessit alumnis.*

Nec sola antiquos ostentat Roma Catones
Sed & hæc,

*--- Tempus erit quum facta viritum,
Belgarum patriosq; canam decora inclyta mores:
Quis mihi tum non dictus erit? memorabo Quietos
Agricolas legumque Catos, fandique potentes,
Præsidium sublime reis: quos curia summos
Municipum vidit proceres, propriumq; Senatam.
Quos prætextati celebris facundia ludi
Contulit ad veteris præconia Quintiliani.
Quique suas rexere urbes, purumque tribunal
Sanguine, & innocuas illustravere secures.
Aut Italum populos, Aquilonigenasq; Britannos
Præfecturarum titulo tenuere secundo.
Quiq; caput rerum Romam populumq; patresq;*

Tan-

*Tantum non primo rexit sub nomine, quamvis
Par fuerit primis.*

Intelligatque ad omnes pertinere quod Senator scripsit, legisse Romam frequenter fasces de mœnibus Gallicanis, ne aut in damno suo præcipua contemneret, aut probata virtus inhonora cessaret. Sed hæc quidem majorum virtutes, nostram arguunt ignaviam, quibus vix satis fuit ab hoc tramite deviasse: nisi & ipsa eorum vestigia deleri pateremur. Ego vero & si natura bene sentiendi judicandique potius quàm dicendi studio teneor, eam tamen exercitationem à nostris repeti cuperem, iisdem illis legibus quas optimi magistri toties sanxerunt, ut esset quantum potest ad veritatem accommodata declamatio, non ad solam composita voluptatem, meminissentque juvenes iis se velut præpilatis ad verum discrimen aciemque justam instrui: ideoque in ea una specie consensendum non esse, sed ad id perveniendum cujus potissimum gratia reperta est. Illud etiam observari vellem, ne cruda adhuc studia in forum impellerentur, utque non eloquentia tantum ipsa, quod ex veteribus plures questi sunt, sed illa etiam jurisprudentia, qua nihil esse majus & angustius confitemur, pueris induerentur adhuc nascentibus: quin, paterentur quamlibet properantia parentum vota, ut annorum, sic laborum & bonorum gradus fieri, &, quando hæc apud nos summarum virtutum studia sic conjuncta sunt, ut utriusque una jam fere professio esse videatur, nihil duobus dignum
puta-

putarent quod vel alteri impar esset, nec primum finerent esse quod maximum est. Nunc refractis pudoris & reverentiæ claustris, illa jam nobis vetus querela propria est, Pueri in scholis ludunt, juvenes ridentur in foro, *ἐν πύθῳ τῶν κει-
εἰ μέλει μανθάνοντες*, ut est apud Theonem: & quod utroque turpius est, quod quisque perperam didicit, in senectute confiteri non vult.

Inde canina foro latrat facundia toto, ut est apud Christianum Poëtam: & in magno causidicorum ac moratorum grege, juridicorum & oratorum non magnus est numerus: quin & declamatorum clamatoribus longe impar. Denique res ipsa probat, ut litigiosa est potius juris ignoratio quàm ipsa scientia, sic artis dicendi incitiam ipsa eloquentia verbosior esse: ut non immerito à veteribus dictum esse videatur, nihil esse in ea quod spem tantopere fallat, quam quod quilibet cum audierit, statim se nullo negotio consecuturum imitatione confidat. Verum hinc ego neque tempora acerbius notare constitui, neque mihi Censoris partes adsumere in eam maxime culpam, cujus meipsum inter multos conscium ac participem fateri malo quam convinci: & cui potius remedio aliquo saltem in posterum succurri cupio. Atque hoc quidem animo M. Fabii Quintiliani, non illius cujus XII. Institutionis oratoriæ libros Hilarius noster imitatus dicitur, sed vel patris, vel potius, ut plurimum conjectura est, avi declamationes nunc à me eduntur & ampliores & meliores ope atque auxilio

lio vetustissimi exemplaris, quod Cl. Falceti Monetarix curix Præsidis viri candore, humanitate & rerum nostrarum cognitione inter paucos numerandi, beneficio lubens merito acceptum refero. Adjeci & Calpurnii Flacci nomine excerptas quasdam ut præferebat titulus vetustioris exemplaris quod partem earum habuit, decem Rhetorum minorum: credo ad Senecæ controversiarum comparationem, quæ & ipse in eodem Codice x. Rhetorum inscribebantur, majorum videlicet: quas & istis lubens prætulissem, nisi me aliunde distractum difficultas ipsa tenuisset, & hanc potissimum laudem Fabri nostri optimi & doctissimi viri propriam esse voluissem: quo profecto nullus est cui Annæorum familia plus debere velit aut possit. Nam Quintiliani nepotis quæ vulgo leguntur, aut Portii Latronis illam quæ contra Catilinam est, adjicere non libuit: sed nec Sallustii & Ciceronis nomine scholasticas controversias, & quod in omnium manibus extent non adeò corruptæ, & quod istis, ut verum fatear, non satis mihi respondere videantur. Ac erit fortassè tempus cum vel mihi vel alii potius non primarum modo secundarumque exercitationum præcepta exemplaque, sed & reliquos omnes veteres artium scriptores, quorum plerosque vel nomine ipso etiam literatis ignotos video, in unum corpus colligere ac nostris hominibus exhibere dabitur. Interea vero, Præses amplissime, quicquid id est, quod in Quintiliano & Flacco præstitimus, etsi

S digni-

dignitate tua longe inferius, tibi tamen dicere visum est, cum quod Fabii magna pars, etsi lacera deformataque pridem alterius, cujus diligentiae & hoc beneficium tandiu debuimus, adsignatione tua quodam jure facta est, adeo ut nunc reddi potius, quam donari videatur: tum quod in eo Senatu primas tenes, in quo hujusce studii fructus percipitur maximus, non ex honorariis, & (ut quidam veterum, sed paulo acerbius & iracundius dixit) advocatorum stipe, sed ex animo & contemplatione ac scientia, praecipue vero ex illa incredibili voluptate, qua liberis & ingenuis mentibus insita est, benefaciendi pluribus non amicis modo, sed quibuslibet, qua nihil esse puto quo ad Deum homines propius accedamus. Fuit & illa mihi propria causa, quod studiis nostris, & literarum nomine & paternae amicitiae recordatione pro tua summa gratia atque humanitate haecenus favere visus es: & ut in posterum magis ac magis faveas, erit tibi hoc, si placet, gratitudinis atque obsequii mei pignus, si non dignum amplitudine tua, certe professione nostra saltem pro tempore non indignum. Bene vale Praeses amplissime. Lutetia Parisior. Kal. April. rebus prolatis CIO IO LXXX.

PETRUS